

РЕЦЕНЗИЯ

на трудовете

на доц. д-р Александър Николов Николов

за придобиването на академичната длъжност професор

по конкурс обявен в ДВ № 50/15.06.2018 г.

А. Николов започва професионалния си път на преподавател по средновековна история през 1994 г. През 2004 г. защитава дисертационен труд на тема “Народите на Изтока в трактатите на кръстоносната пропаганда: края на XIII и първата половина на XIV в.” и от 2007 г. е доцент в катедрата „Стара история, тракология и средновековна история“. През 2008 г. придобива магистърска титла от Департамента по медиевистика на Централноевропейския университет в Будапеща.

За хабилитацията си той представя монография под заглавие “От Акра до Константинопол: пет средновековни трактата за ислямско-християнските взаимоотношения”, С., БАН, 2018 и сборник с превод и коментар на документи „Дубровнишки документи за историята на България и българите през XIII-XV век“, т.1, (1230-1403), С. 2017, съавт. с. В. Гюзелев, П. Данова, Е. Костова, С. Хинковски, както и 42 статии по различни теми и още 6 под печат.

Преводът и коментарът на извори от античността и средновековието често е недооценяван от колегията на историците, занимаващи се с модерна история, но всъщност това е основата, върху която се гради нашето познание и разбиране за тези времена. Коректният превод и съответният му коментар са сериозно научно изследване и са възможни единствено при задълбочено познаване на епохата. Затова всяко подобно начинание,

особено когато става въпрос за цялостен превод, е стъпка напред в изучаването на събитията, на които то е посветено. В настоящата книга А. Николов предлага текстовете на петима автори, посветени на темата за отношението на западноевропейците към народите на Изтока, политическите събития там и необходимата реакция към тях: *Гийом от Триполи* – "Трактат за състоянието на сарацините", *Пиер Дюбоа* – "За освобождението на Светата земя", към който е добавено „Мнението а човека, който убеждава френския крал да завладее Йерусалимското кралство и Кипър за един от синовете си и да нахлуе в Египет“ (едно малко, но силно индикативно съчинение с политически и военно-тактически наставления), *Гийом Адам* – "За начина на изстребление на сарацините", *Псевдо-Брокард* – „Ръководство за провеждане на кръстоносен поход" и *Леодризио Кривели* – "За експедицията на папа Пий II срещу турците". Всъщност тези петима автори са гръбнакът на литературата, определяна като пропаганда *ad recuperandam Terram Sacram*. Те покриват период от около 150 години – от падането на кръстоносната столица Акра, до превземането на имперската столица – Константинопол. Подборът им е изключително сполучлив, тъй като техните произведения представят развитието на отношението им към Изтока – от желание за опознаване и надежда за разбирателство, основано на презумпцията, че те биха приели християнството, до открита ненавист към неверниците. Всеки един от тези автори има своите интереси и свой интелектуален фон и това позволява да се надникне в епохата и извън основната тема на съчиненията – могат да се преценят знанията по теология, философия и право на всекиго от тях, (а това означава да се опознае и тяхната интелектуална среда), нивото на познание на исляма, отношенията на християни и мюсюлмани във времето. Можем да приемем, че тези трактати са огледало на мисловността в Западна Европа през 14 и първата половина на 15 в. и това е основното, което прави преводите

толкова стойности. Разбира се, не бива да се пренебрегва и високо професионалният коментар към всеки един от авторите.

Същата висока оценка заслужава и трудът на доц. Николов в сборника от документи от Дубровник, както и историческият коментар към последното издание на „История славянобългарска“ (превод и ред. Д. Пеев и др., С, 2013 г. Четвърто издание, 2016 г.).

Разнообразието на темите, на които са посветени по-кратките проучвания на доц. Николов ме затрудни да направя една по-прецизна класификация и затова ще ги групирам най-общо. Най-голямата част са публикациите са посветени на разглеждането на творчеството на отделни седновековни автори – цялостно или по теми. Към тази категория могат да бъдат причислени със сигурност голяма част от статиите. Авторът се спира на сведенията на полския историк Ян Длугош за ортодоксалното население на Балканите през 11-12 в., на каталунския историк Рамон Лул за Византия и византийците и необходимостта от доминация на Западната църква над Източната, направени са електронни публикации на преводите на Гийом Адам, представено е съчинението на Антонио Ивани да Сарцана „Завладяването на Константинопол“, както и „За произхода на турските тирани“ на Ян Водняски, има още една статия върху информацията на същия автор, посветена специално на познанията му за сърбите и българите, друга се занимава със сведенията за Китай и съседни нему територии в „Цвят на историята на Източната земя“ от Хайтон, има също един общ преглед на образа на татаро-монголите от Златната орда и Илханите в съчиненията на Хайтон, Марино Санудо и други автори от 13 и 14 в. А. Николов представя едно малко, но много интересно произведение на Леонард от Хиос, посветено на завладяването на Константинопол от Мехмед II, както и описанието на Китай и представите за Едем на един доста по-ранен автор – Козма Индикоплевст. Така сумирани изследванията

не дават точна представа за значителния труд, който стои зад тях, но всяка отделна статия е едно малко и сериозно проучване с несъмнен принос, още повече, че авторът е от малцината, които се занимават именно с този период от средновековната историография.

Друга група от статии са посветени най-общо казано на темата за национализма/национализмите. Интересът на доц. Николов към протонационализмите в средновековието се експонира и към по-нови времена. В статията си „Средновековният универсализъм и съвременният гръцки национализъм “ той се спира на проблема на гръцкия национализъм от 19 в., чиито корени търси още във времето на византийския имперски универсализъм. В съчинението на Паисий той открива не само ренесансови влияния на ползваните от него автори, но и елементи на протонационализъм – реликт от политическото мислене във Втората българска държава, времето, когато и в българските аристократични среди се появява, макар и плахо, идеята за българите като „избран народ“. Една кратка статия в сборника „Великите Асеновци“ (В. Търново 2016) посочва авторската позиция по въпроса за употребата на терамина „власи“ в изворите, отнасящи до историята на Второто българско царство. Той отхвърля задължителната идентификация на власи и българи, като смята, че всеки извор трябва да бъде разглеждан според своя автор и обстоятелствата, при които е създаван, мнение, което напълно споделям.

Доц. Николов представя също така статии по различни въпроси, на които няма да се спирам обстойно, само ще маркирам някои от темите – история на куманските нахлувания и заселвания в Централна Европа, ролята на Стефан Неман в българското антивизантийско движение по време на Третия кръстоносен поход, мястото на българския военачалник Алцеко в администрирането на лангобардското кралство, проучване на „панонските българи“, легендата на презвитер Йоан, миграциите в Европа и т.н.

Няколко статии са посветени на теоретични въпроси, като най-интересна от тях е за „параисторията“, феномен, който не е само български и се дължи повече на обстоятелствата отколкото на свободното разпространяване на неграмотност. Авторът е точен и безкомпромисен към този вид „интелектуални волности“. Има също и няколко разработки по въпроси на образованието в училищата. Цитиранията на неговите трудове са минимум 60, както сочи направената правка.

Доц. Николов има натоварена преподавателка програма. В ИФ води курса по средновековна история на историците, в бакалавърската степен има спецкурс "Ориенталците" в кръстоносната пропаганда“, а в магистърската програма – "Теории и възгледи за исляма в средновековна Европа", "Средновековният протонационализъм", "Миграции, гранични зони и общества в средновековната история". Във ФКНФ той има курсове в бакалавърска степен: лекционен избираем курс: „История и култура на средновековния латински Запад“ (Класическа филология), лекции „История на Древен Рим,, (избираем в Новогръцка филология), лекции „Палеобалканистика“ (Балканистика), в магистърска степен: „Cultural, historical and political roots of the European diplomacy“.

Извън СУ има четения в НХА "Николай Павлович": лекции „История на Византия и средновековна Европа“, (Изкуствознание), НАТФИЗ "Кръстьо Сарафов" : лекции по обща история (Античност и Средновековие) (Драматургия), ЮЗУ "Неофит Рилски" – Благоевград: лекции „Средновековна култура на Западна Европа“ (Културология).

Освен това между 2009-2014 е редовен лектор в Американския научен център, София.

В автобиографията на А. Николов е маркирано забележително интензивно участие с доклади в различни видове конференции и срещи.

Международните му участия в периода 2007-2018 са 38 – в Будапеща, Венеция, Лийдс, Сараево, Братислава, Каламазу (САЩ), Белград, Пролом баня (Сърбия), Скопие, Крушевац, Казан, Кралево, Брюксел, Йерусалим, София, Търново, Момчиловци, Сандански, Добринище, а в националните в същия период – 12.

Към това могат да се прибавят и участията в обучителни семинари на учители и студенти – 4. Броят учебниците и учебните помагала също е внушителен – учебник *История и цивилизация*, VIII клас, Азбуки-Просвета, 2009 (в съавт. с Пл. Павлов и М. Босева); *Помагало по история и цивилизация за VIII кл.*, С., Просвета, 2010 г. (съавт. Пл. Павлов и др.); – *Учебник по история и цивилизация за VIII клас*, издателство „Просвета” , версия на английски, френски и немски език; *История и цивилизации*, 5 клас, Просвета, 2016 (съавт. с Диляна Ботева- Боянова, Теодор Леков и Мария Босева); *Книга за учителя: История и цивилизации*, 5 кл., Просвета 2016 (съавт. с Д. Ботева-Боянова, Т. Леков и М. Босева); *Материали по история и цивилизации за 7 клас*, Просвета 2016 (съавт с. Пламен Павлов и М. Босева); *Учебник за VI клас, История и цивилизации*, Просвета 2017 (съавт. Пл. Павлов, М. Босева, Р. Гаврилова). Освен това има и публикации върху обучението в интеркултурна среда - *Network for Intercultural Dialogue and Education & Turkey – Bulgaria.*, Handbook for Students (ed. Irina Koleva et al.) Uludag University, 2009 и *Network for Intercultural Dialogue and Education & Turkey – Bulgaria.*, Handbook for Teachers. (ed. Irina Koleva et a.) Uludag University. 2009

Доц. Николов участва в няколко научни проекти с различна насоченост – 2012 – „Подобряване на достъпа до образование и обучение за студентите в магистърските програми на Историческия факултет на СУ "Св. Климент Охридски", Член, МОМН; 2013 – Студентски практики, Член, МОМН; 2013 – "Квалификация на педагогическите специалисти", Член, Оперативна

програма "Развитие на човешките ресурси"; 2015 – „ Западната експанзия на Балканите: военно-монашеските ордени и италианските морски републики XII – XV в.“ към научна програма „Диалози на паметта“УКХ-СУ, Ръководител; 2015 – „Библиотеката – обединителен център на НПО сектора и общността в реиона на Кърджали, Разград и Враца“, Ръководител.

Към всичко това могат да бъдат прибавени осем превода на съвременна историческа литература от немски и английски език, публикувани в издателство Сиела.

За разглеждания период петима негови докторанти са защитили успешно своите дисертации. В момента под негово ръководство работят двама докторанти.

Изреденото дотук показва сериозните възможности на доц. Николов в проучвателната работа, интересът му към теоретични занимания, както и неговата занчителна учебна натовареност. При това положение намирам за напълно естествено до подкрепя неговата кандидатура за получаването на академичната длъжност профосор.

София , 10 ноември 2018

Проф. дин Красимира Гагова

